

U ovom nadpisu spominju se bosanski vladari *Stjepan Ban* (1322—1354. V. Opis jugosl. novaca str. 204), *Tvrđko I. kralj* († 23 ožuj. 1391. Opis str. 208), *Dabiša kralj* († 7 rujna 1395. Opis str. 213), *Kraljica Gruba*, pravo Jelena, žena kralja Dabiše, (opis str. 214), i *kralj Ostoja*, te napokon *Hrceg*, a ovaj za tada nemože biti drugi van Hrvoja hrceg Spljetski. Kada je spomenik postavljen kaže nam izreka: *Svadi se Ostoja kraj s hrcegom i s Bosnom*. Hrvoja nalazio se uvijek u dobrom odnošaju sa svojim kraljem Ostojem do pri koncu god. 1403, kad ovaj na svoju ruku sklopi mir sa Sigmundom ugar.-hrv. kraljem. Ovo prouzrokovao kraljevu propast. Hrvoja najprije sklopi savez sa Dubrovčani protiv Ostoji (11 siečnja 1404 u Zvečaju), a zatim pobuni svu Bosnu, te Ostoja jedva se spasi u Bobovac (srpuja 1404). Vjerojatno, da se tada mislilo, da je pobjegao na Ugre za pomoć.

S. L.

O nekotjih nedavno nadjenih ilirskih pjenezih.

(Nastavak. V. broj 3 str. 65.)

Najznamenitija slika ovog nalazka jest nedvojbeno ona autonomnog pjeneza Lissosa, od kojeg grada nisu dosele odkriti bili nikakovi pjenezi; kao što i skadarski komadi Macedonskoga kova sa i bez imena kralja Genthiosa, koji će biti pjenezoslovcu takodjer novi.

Grčka naselbina Lissos bila je utemeljena u četvrtom vieku pr. Is. po Dionysiosu starijem, kao što Diodoros pripovieda¹⁾, u svrhu da osigura Syrakusanom trgovačke ceste uz jadransko primorje. Kasnije prodje ona u ruke ilirskih vladara²⁾. God. 211 pr. Is. Filip V. Macedonski osvojio je njezinu na hridi ležeću tvrđjavu Akrolissos, još zvanu *Cyclopean*, od koje zidovi još sada stoje na čudo onih, koji jih gledaju; te se je dolnji grad Lissos predati morao³⁾. Iliri su kasnije

¹⁾ Diod. lib. XV. c. 13.

²⁾ To proizlazi iz Polybios (Hist. lib. II. c. 12). God. 228 pr. Is. ilirska kraljica Teuta u miru s Rimom pristala je na uvjet, da nesmije jedriti južno od Lissosa sa više od dvie i to oboružane ladje „lembi.“ Rieči Polybios. ἔξω τοῦ Λίσσου, upućuju dovoljno, da je ilirska kraljevina Lissos pridržala. Malo zatim jedrilo je 50 ilirskih ladja dalje od Lissosa, pa poharaju Kyklades (Pol. III. 16); zatim devetdeset (Pol. IV. 16).

³⁾ Podpuni opis obsjedanja Lissosa i Akrolissosa daje Polybios, Hist. lib. VIII. c. 15. Prošlo je kratko vrijeme medju obsjedom Lissosa i njegove tvrđjave.

ovaj grad natrag dobili. Tu su poslanici Perseusa našli kralja Genthiosa, da s njim savez ugovore; te u Lissosu taj isti ilirski vladar god. 168 pr. Is. sakupi svoje čete, da se rimskoj navali suproćstavi. Veoma je ipak vjerojatno, da su gradjani pod vrhovnom vladom Macedonskom ili Ilirskom uživali obširnu municipalnu samostalnost, te su pjenezi sada otkriti, u kojih je nadpis tako jasan, da svako prigovaranje pobija, upravo zanimivim svjedočanstvom ovoj samostalnosti. Povjest se je na ovom primorju čudnovatim načinom ponavljala, te odnošaji slobodnih grčkih gradova iztočne obale jadranskoga mora napram ilirskim vladarom barbarskoga kopna uzporediti se mogu za celoga srednjeg doba s onimi, u kojih su se nalazili njihovi surodni nu porimljani nasljednici, t. j. municipalne republike Kotor, Budva, Ulčinj i Leš napram srbskim kraljem i carevom nutarnjih strana. Vriedno je opaziti, da koza, koja se nalazi na zadku pjeneza, vidi se i na kovu posestrime joj naselbine, u isto doba po Dionysiosu utemeljene na otoku *Issa*; te da krilata striela na zadku bjaše najmiliji znak Sirakuzanskih kraljeva¹⁾.

Položaj Skodre, stare ilirske gorske tvrđave, kao što ime kaže, bjaše na mjestu, gdje veliko jezero, sada po istom gradu a u staro doba *lacus Labeatis* nazvano, izlieva svoje preobilne vode kroz jažu Bojanu (po Liviusu Barbana) u blizko jadransko more, nadmašiv nizinu one ciele močvarne kotline; te vrlo je važan koli iz vojnog toli iz trgovačkoga gledišta. O utemeljenju grčke naselbine na ovom mjestu nemamo nikakova dokaza; nu ta okolnost, da se ovdje kadkada pomaljaju autonomni pjenezi s imeni grčkih poglavarstva, dokazuje dovoljno, da su uredbe grčkih naselbina i ovdje korjen hvaćale. Od ovih autonomnih pjeneza Skodre, koji su još uvijek veoma riedki, predležeci nalazak pruža nam nove i posve raznovrstne komade. Autonomni pjenezi dosele našasti nisu razjasnili izvanjske političke odnošaje grada; nu nazočni pjenezi pokazuju nam prvi put Skodru više kao macedonski nego ilirski grad. Doista čini se, da su isti, prije nego se je rztumaćio njihov nadpis, smatrani bili za proste žutomjedene komade Demetrija II ili Filipa V.

U prijašnje vrieme macedonski vladari morali su plaćati danjak njihovim ilirskim susjedom. Oko godine 370 pr. Is. Amyntas i sin

¹⁾ Ista se nalazi obično na pjenezih Agathoclesa, nasljednika Dionysiosa, no pošto velečesto dolazi i na pjenezih Macedonije, Dyrrhachiona i drugih priedjela i mjesta na iztočnoj strani jadranskoga mora, zato tomu se sudaranju neima velika važnost pripisati.

mu Aleksander stajali su pod danjkom nekog ilirskoga vladara. God. 360 Perdicas pao je u boju proti Ilirima, te za zasjedanja Filipa na prijestol jedan diel Macedonije nalazio se je u rukuh Ilira. Pod Filipom pako sreća se okrenu; ilirski kralj Bardyllis bi svladan, te Filip osvoji cijelu zemlju do jezera Lychuidskog, danas Ochridskog, koje posta za dugo vrijeme medjom medju macedonskimi i ilirskimi zemljama. Za Aleksandra macedonska vlast bjaše razširena po cijelom južnom dielu ilirske države; a buna Kleitosa, sina kralja Bardyllisa, i Glaukiasa kralja Taulantija tiče se više ilirskoga kotara u Epiru nego onoga, u kojeg sredini bjaše Skodra. Pečetkom trećega vieka Dardanski Iliri dodjoše do moći, te oko god. 280 pr. Is. nalazimo njihovog kneza Monuniosa, gdje kuje pjeneze u Dyrrhachionu. Za Vardioanske i Ardioanske dinastije, koja zatim dobi neodvislost medju ilirskimi plemenima, ima tako malo govora o macedonskoj premoći, da cijelo ilirsko i epirsko primorje od Isse i Pharosa do Coreyre, izuzamši veliki trgovački grad Dyrrhachion, nalazimo pod vladom kralja Agrona. Tlačenje pako primorskih grčkih naselbina od strane ilirske vlade pruži Rimu dugo traženu priliku, da kazni Ilire, što su kao gušari robili Brundusianske trgovce. Grčki gradovi primorja bjahu sgodan prilaz rimskoj navalima u Ilirsku; te uspjeh prve vojne konsula Cn. Fulviusa i A. Postumiusa proti ilirskoj kraljici Teuti ima se većim dielom pripisati tomu, što su se republikanski zapovjednici izdavali kao zatočnici grčke slobode proti barbarskomu tlačitelju¹⁾.

Mir on god. 228, kojim kraljica Teuta bje lišena zemalja ležećih južno od Lissosa, djelovao je višeput na odnošaje Ilira sa njihovimi macedonskimi susjedi. Od toga vremena čini se, da ilirska kraljevina nije bila kadra sama po sebi stajati. Himbenomu grku Demetriosu od Pharosa, koj kao štitnik Pinnesa, mladoga sina i nasljednika kraljice Teute, prihvati naslov glavnoga štitnika kraljevine, pošlo je jamačno za rukom natrag dobiti veći diel ilirskoga posieda sa Coreyrom; nu čini se, da je, jer sam osvjedočen o slabooi povraćene države, tražio učvrstiti taj uspjeh podvrgnućem iste kraljevine zaštiti

¹⁾ Kako je Grkom omilio Rim uslied te pobjede nad Iliri vidi Polybiosu lib. II. c. 12. Pišue o miru sklopljenu sa kraljicom Teutom, veli isti o rimskih poslanicima, koji su javili bili pobjedu Etoľjanom i Akejom: κούθις απέπλευσαν εις την Κέρκυραν ικανοὶ τινὸς ἀπολελυκότες φόβου τοῦς Ἑλληνας διὰ τὰς προειρημέναις συνθήκαις. Οὐ γάρ τισιν, ἀλλὰ πᾶσι, τότε κοινούς ἐχθροὺς εἶναι συνέβαινε τοὺς Ἰλλυροὺς.

Antigona Dosona¹⁾. Za priprave konačne borbe medju Rimljani i Macedoni ilirski vladari nadjoše se u neugodnom položaju, reć bi medj kladivom i nakovalom. Kod neprijateljske navale macedonskoga kotara Pelagonije po kralju Skerdilaidasu čini nam se, da je sudjelovala rimska pletka. Filip V macedonski s te uvriede svojoj državi nanesene razjeden, provali u ilirske zemlje. U što je kanio udariti na Apolloniju, bude uplašen dolazkom rimskog brodovja, a tim povodom započe prvi macedonski rat (g. 215 pr. Is.)

U ovom ratu pošlo je Filipu za rukom, da jednim udarcem predobije skoro nepredobitnu tvrđavicu Lissosa i ono veliko stvarno mjesto na ušću Drina; te čitamo, da je utisak ovoga događaja bio tako velik, da mu se i ostali ilirski gradovi podvrgli²⁾. Toga radi veoma je vjerojatno, da je i Skodra, od Lissosa samo pet sati udaljena, pod Filipovu vlast došla. Mirom u Phoeniki god. 205 pr. Is. sklopljenim Filip morao je povratiti sve predobite ilirske zemlje sa *Dimallon*, *Burgallon* i priedjelom Parthina; o povratku Lissosa kao najvažnije svoje dobiti, nema govora; a s okolnosti, da je u drugom macedonskom ratu Pleuratos kralj ilirski pomagao Rimljanom samo po kopnu (Zippel.³⁾), moglo bi se pomisliti, da je onda jedan djo primorja ostao pod vladom Filipa. Nu mirom od Tempe g. 197 pr. Is. poslie bitke kod Kynokephale, Filip bje prisiljen odreći se svih ilirskih posjeda, ali je dvojbeno do sada, da li je i povratak Lissosa, Skodre i drugih izgubljenih gradova ilirskomu kralju posliedio. Sigurno je ipak, da je prvo poslanstvo macedonsko, poslano od Perseusa da sklopi savez sa Genthiosom nasljednikom Pleuratosu, našlo onoga ilirskoga vladara u mirnom posjedu koli Skodre toli Lissosa⁴⁾. Iz ovih čina možemo zaključiti, da se macedonsko vladanje u Skodri, o kom imamo sada i pjenezoslovnu potvrdu, daje ustanoviti od g. 211 do 197 pr. Is.

Značaj pjeneza slaže se uprav s ovimi zaključci. Poznati tip malenih macedonskih komada iz žutoga mjeda, imajućih na jednoj

¹⁾ Polybios lib. III. c. 16.

²⁾ Polybios lib. VIII. c. 16: — Φίλιππος μὲν οὖν, παραδόξως ἐγκρατῆς γενόμενος τῶν προειρημένων τόπων, ἅπαντας τοὺς περὶ τὸ ὑπογεωγραφικῶς ἐποιήσατο διὰ ταύτης τῆς πράξεως. ὥστε τοὺς πλείστους τῶν Ἰλλυριῶν ἐθελοντῆν ἐπιτρέπειν αὐτῷ τὰς πόλεις.

³⁾ Die römische Herrschaft in Illirien bis auf Augustus. Leipzig 1877. p. 72.

⁴⁾ Polybios lib. XXVIII. c. 8.

strani macedonski štit po cijeloj visini a na drugoj šiljastu macedonsku kacigu, prvo se pokazuje za Pyrrhosa, 287—284 pr. Is. Pod Demetriosom II i Antigonosom Dosonom (239—220 pr. Is.) ova slika bjaše u obće rabljena; nu tek za Filipa V (220—179 pr. Is.) nalazimo takovu, koja ima najveću sličnost sa Skodranskimi pjenezi. Za Filipovog vladanja pojavlja se prvi put u sredini štita značajni ures, što no sam označio kao zvjezdu od pet valovitih zraka¹). Druga je razlika na kacigi zadka, koja na pjenezih Filipa nema više šiljastog oblika, dapače se izdaje skoro Korinthianskoga značaja. Pošto se dakle na ovih autonomnih pjenezih Skodre koli valovita zviezda toli skoro Korinthianska kaciga nalaze, to smo iz gledišta pjenezoslovne očevidnosti opravdani, ako postavimo njihovo kovanje za vladanja Filipa V.

Može se nedvojbeno protusloviti, da, u što se jedino pjenezoslovne potvrde tiče, ništa neizključuje mogućnost, da su ovi Skadarski pjenezi kovani poslie g. 168 pr. Is., kada, rimskom silom strovaljena macedonska kraljevina, gradovi macedonski i predjeli običavahu kovati autonomne pjeneze, na kojih je narodni štit obična slika, te se kadkada i kaciga pomalja. U ovom je ipak glas povjesti mierodavan. Uslied rimskoga osvojenja od g. 168, po kom bi razrušena ilirska kraljevina kralja Genthiosa, a u isto doba i macedonska kralja Perseusa, Skodra posta središtem službenim pod dankom stojećih ilirskih zemalja, te tada nisu se jamačno kovati mogli pjenezi, koji bi označili Skodru kao macedonski grad.

Ovi autonomni skodranski pjenezi sa macedonskim štitom i kacigom imaju se dakle pravo pripisati vladanju Filipa V, i to onoj dobi njegova vladanja, koja stoji medj njegovim osvojenjem Lissosa i susiednih mu ilirskih gradova od g. 211 pr. Is., i medj njegovim izgonjenjem uslied mira od Tempe g. 197 pr. Is.

Ovaj zaključak pruža nam ujedno način, da ustanovimo doba zanimivih pjeneza ilirskoga kralja Genthiosa, koji se sada za prvi

¹) Zviezda sa valovitim zraci opisana je u popisu britanskog muzeja po gosp. V. Barclay, naime glava „kao okrugasti ures sa pet valovitih zraka;“ dolazi takodjer na pjenezih, koji radi nadpisa ΜΑΚΕΔΟΝΩΝ i sbog pomanjkanja kraljevskog naslova moraju se pripisati dobi, koja je sliedila iza rimskoga osvojenja, naime g. 168 pr. Is. Srebrni pjenezi Bottiaeanski poznati su kao imajući taj isti nadpis na sredini štita u predku, i kilj galije sa nadpisom ΒΟΤΤΕΑΤΩ u zadku (vidi sliku u popisu britanskoga muzeja str. 64), što no pokazuje na zanimivu uzporednost s komadi Skodre.

put na vidjelo donose¹⁾, i koji su osim nadpisa (BAΣ)IAE(ΩΣ) ΓENΘIOY u svakom pogledu nalični već opisanim pjenezom Skodre. Ovi pjezezi koli po geslu toli po obliku tako su prijašnjim isto- vjetni, da se pravo misliti može, da su kovani po ilirskom kralju neposredno iza predobića onoga grada, kojega je, kako se čini, svojim priestolnim učinio; te se smatramo ovlašćeni ako rečemo, da je već u ono doba Genthios, kojega ime nedolazi u povjesti do vladanja Perseusa, svoga oca Pleuratosu nasliedio bio.

Naravno je, da je Genthios, čim svoju vlast u Skodri utvrdi, tražio izbrisati uspomenu macedonskoga vladanja i kovanjem pje- neza, na kojem zamieni svoju sliku i ilirsku galiju sa štitom i kacigom kraljevine takmacice. Veći tip Genthioseva kova²⁾, koj je kao jedina dosele poznata vrst potrajao, kako se čini, preko više godina nego što macedonski oblik ovog istoga kova, može se dakle smatrati velikom vjerojatnosti drugim njegovim kovom.

Jedan liepi komad ovoga kova Genthiosa, koj sam nacrtao (Tab. I. sl. 7) uz drugi od nalazka u Selcih, nahodi se u bečkom kabinetu starina. Kralj nosi, kako se vidi, šešir (Καυσίζ) macedon- skih kraljeva; nu taj šešir, ako je šešir, sigurno je čudnovate forme, te na bečkom komadu nalazi se uznapred stojeći zavojiti ures, ozdol krila sprieda i od zada, što no nam nagovešćuje mogućnost, da su ilirski kraljevi običavali njekim načinom plesti kosu na rog, kao što je sada običaj kod plemena na zapadnom primorju Afrike. Na komadnih iz Selcih i u Beču pokazuje se oko kraljevog vrata ogrljaj, izpod obradka nakrenut u vis. dokončavajući se sa dva uresa.

U bečkom kabinetu starina nalazi se još jedan drugi komad manjega oblika i bez nadpisa, namješćen u sbirki izmedju komada pod naslovom: *ignoti Adriatici maris*, nu koj se može, kao što držim, velikom vjerojatnosti pripisati kralju Genthiosu. U predku glava je pokriva šeširom od one iste ravne vrsti, putničkomu klo- buku nalične, kao štoje ona kralja Genthiosa, ali sa dva pripadka po svoj prilici opredjeljena za krila. U zadku stoji galija. Ovaj je pjenez nacrtan na tabl. I. sl. 8.

U što se tiče obrazca ovaj veoma zanimivi nu žalibože slabo sačuvani pjenez naliči pjenezu broj 5. nalazka u Selcih (Tab. I. sl. 5), imajućem u predku BAΣ(IAEΩΣ) kako se čini ΓEN . . . , te

¹⁾ Izkaz nalazka u Selcih br. 3 Tab. I. sl. 4.

²⁾ Nalazak u Selcih br. 4. Tab. I. sl. 6, 7.

s razloga, što se na istom nalazi krilata striela kao što je već opisana na pjenezu od Lissosa, držim, da je bio kovan u ovom istom gradu po kralju Genthiosu. I Lissos, kao što i Skodra, bjaše kraljevski stolni grad.

Poznato je, da je Perseus macedonski kralj, svojoj politici vjeran da digne proti Rimu sve barbarske pogranične kraljevine, u tu svrhu već u početku svoga vladanja odpremio svoje poslanike i kralju Genthiosu. Pripovjed o tom poslanstvu, kao što ju daje Polybios¹⁾, jest zanimiva. Ona dva macedonska poslanika, od kojih jedan bjaše ilirski prognanik imenom Pleuratos, prošli su, kako se veli, velikom mukom kroz gudure Shar Dagh, tada nazvane brieg Skardos, te su putujući dalje kroz ilirsku pustaru, naime zemlju nedavno od Macedonije poharanu u svrhu, da otežčaju navalu Dardaniana u Ilirsku²⁾, došli u Skodru, gdje su namah pozvani bili na sasluh od kralja Genthiosa tada nalezećeg se u Lissosu. Genthios izjavi se pripravnim da stupi u ponudjeni mu savez, ali je zahtjevao pripomoć. Perseus obeća mu tri stotine talenta u srebru, nu kašnje svoga saveznika krupno prevari. Novac bje uredno izplaćen ilirskim poslanikom u Pelli, kojim dozvoli, da ga kuju ilirskim tipom³⁾. Posebno poslanstvo macedonskoga kralja donelo je tada ukupno deset talenta kralju Genthiosu, koj tom ozbiljnom pripomoću bje poveden privući na se neprimirljivo neprijateljstvo Rima time, što je navalio na onaj diel Ilirske, koj se nalazio pod rimskom zaštitom, te uhvatijo i u tamnicu bacio poslanike poslanske mu, da se o tom neprijateljskom ponašanju njegovu prituže. Nevjerni pako Macedonac, čuvši da se je ilirski kralj već zapleo s Rimom u boj,

1) Pol. lib. XXVIII. c. 8.

2) Οἱ καὶ ποιησάμενοι τὴν πορείαν ὑπὲρ τὸ Σκάρδον ὄρος διὰ τῆς Ἐρήμου καλουμένης Ἰλλυρίδος, ἣν οὐ πολλοῖς χρόνοις ἀνώτατον ἀνάστατον ἐποίησαν Μακεδόνες, διὰ τὸ δυσέργους ποιῆσαι τοῖς Δαρδανέυσιν τὰς εἰς τὴν Ἰλλυρίδα εἰσβολὰς (Polybios lib. XXVIII. c. 8). Ovo opustošenje učinjeno bi dakle po Macedonih, da obrane Iliriju, kada se nalazila pod vrhovnom njihovom vlasti, od Dardanijskih napadaja.

3) Rieči Liviusa (XLIV. C. 23.) *signare eos (sc. legatos) pecuniam passus*, siećaju na novac kao *pecuniam signatam Illyriorum signo*. Ove rieči mogu se samo tako uzeti, da su oni pjenezi dobili ilirski oblik. S druge strane *stojeći factum*, da su talenti bili iz srebra, i da nije nikakvi pjenez Genthiosev iz srebra poznat, izravno se ovakovu tumačenju onih rieči Liviusa protiviti. Moguće je, da su oni pjenezi bili macedonski, a da su na sebi nosili ukovan ilirski znak. U tom slučaju bilo bi zanimivo, da se to otkrije.

zapoviedi, da se ilirski poslanici, koji su nosili ostatak svote, i kojih putovanje bjaše medjutim naumice otezano, na medji Macedonije obustave¹).

Rim imao je već previše uzroka, da se tuži radi gusarskih čina ilirskih galija. Već god. 180 pr. Is. pretor L. Duronius, došav iz Brundusiuma u Rim, prijavio je bio, da je kralj Genthios glavni početak gusarskih poduzeća²); te Issanci, grčki naseljenici i saveznici rimski, bijahu već poslali svoje poslanstvo, da se tuži radi poharanja njihovog kotara od strane kralja. Dan obračuna sada došao. God. 168 bje poslan L. Anicius, da obiest Genthiosa kazni. Badava skupi kralj 15000 vojnika u svom gradu Lissosu, da se navali uzprotive. Sbog njegovih opačina, pijanstva i okrutnosti kao i nasilnih čina njegove vlade bio je on izgubio ljubav svojih podanika. Primorski gradovi Olkinion (Ulčinj) i Rhizon (Risan) kao što i njekoja podvržena mu ilirska unutrašnja plemena izjaviše se proti njemu. Genthios u sdvojnosti uzmaknu u Skodru kao u glavni grad i najveću tvrdjavu svoje kraljevine³), da tu medju čvrstim utverdami pričecka povratak svoga brata Karavantiusa, koga je poslao bios jednim odjelom kraljevske vojske, da domaće buntovnike ukroti. Anicius, da se učinjenim pritiskom okoristi, pokuša juriš. Naprasiti Iliri mjesto da čekaju navalu za bedemi, otvorivši vrata, nasrnu na napredovajuće neprijatelje. Budu uzbijeni uz veliki pokolj; a ova neuspješna navala tako ustraši kralja Genthiosa, da je poslao dvie poglavice s molbom za rok od tri dana, da se o stavljenih mu uvjetih razmisli. Nadajuć se do zadnjeg časa, da će nadoći brat Karavantius s vojskom, ukrao se uzrujan kralj u domaći čamac, i voziv se uz riekü do velikog jezera labeatskog, motrio je po jezeru, nebili opazio svoje galije vraćajuće se od protustojeće obale. Ali se nijedna ladja nepokaže. Povrativši se Genthios u Skodru, treći dan predade se rimskom generalu na milost i nemilost⁴). Anicius

¹) O opakom postupanju napram kralju Genthiosu vidi Livius lib. XLIV. 23; Polybios XXIX. 2; Appian. Mac. XVI.

²) Livius XL. 42.

³) Livius (XL. c. 31): uvidi Anicius, približujući se Skodri, *id quod belli caput fuerat, non eo solum quod Genthios eam ceperat veluti regni totius arcem, sed etiam quod Labeatium gentis munitissima longe est et difficilis aditu.*

⁴) Pripovied o obsadi i o zaslužjenju Genthiosa vidi kod Liviusa lib. XLIV. c. 30. 31.

svojim uspjehom okoristi se, predobivši u onostranoj zemlji Medeon, najzadnju tvrđavu kraljevine, gdje uhvati Karavantiusa kraljeva brata i ostale članove kraljevske obitelji¹⁾. Za 30 dana svrši se rat konačno, te viest Aniciuseve pobjede stigne u Rim još prije nego se je doznalo, da se je izkreao. Genthios i zarobljeni knezovi, poslani u Italiju u progonstvo, god. 167 pr. Is. uzveličali su slavje L. Aniciusa nad Genthiom i Iliri²⁾. Svjetlost ipak ovoga slavja bijaše slabija od one prijašnjega većeg slavja Paulusa Aemiliusa, kao Livius opazuje³⁾: *non Gentius Perseo, non Illyrii Macedonibus, non spolia spoliis, non pecunia pecuniae, non dona donis, comparari poterant.*

Dviesto dvadeset brodova »lembi« bude podieljeno medju Dyrhachiani, Apolloniati i Corcyraeani, koji bijahu najviše patili od prijašnje gusarske vlasti Ilira. Rimski nadstojnici budu privremeno imenovani u Skodri, u Olciniumu i u Rhizoniumu; nu Rim nije za sada voljan bio smesti svoje financije neposrednom upravom ovih neuharnih ilirskih zemalja. Prijašnja kraljevina Genthiosa bude razdieljena na tri diela, od kojih su dva poznata, i to tako zvani Labeate i onaj dio, komu bi središtem Rhizonium u sadašnjoj buki kotorskoj. Anicius pozva skupštinu glavara i velikaša u Skodru, da joj očituje volju osvojitelja u pogledu političkog ustrojstva države. Odluka senata tičuća se podanika kralja Genthiusa, sačuvana kod Liviusa, veoma je slobodounna, i ne dopušća ni posumijati u pogledu političke mudrosti, kojom je Rim napram Ilirrom postupao. Iliri, kako se veli, neka budu slobodni. Rimske posade povući će se natrag od gradova, tvrđava i kula. Issausko, Taulantiansko i Dassaretiansko pleme Pirusta, kao što i gradjani Rhizoniuma i Olciniuma ne samo su proglašeni slobodni nego i prosti od svakoga danjka, a to jim za nagradu, što su se u pravo doba svomu kralju Genthiosu iznevjerili. Ove iste slobodštine dobije i Daorseansko pleme s razloga, što predje naoružan iz vojske kraljevog brata Karavantiusa k Rimljanom. Skodrani, Dassarensani, Sklepitani i ostali Iliri plaćati će polovicu onoga danjka, što su prije kralju plaćali⁴⁾.

¹⁾ T. j. Etlevu njegovu ženu i njegova dva sina, Skerdilaidasa i Pleuratosa (Livius l. c.). Genthios oženio se je takodjer sa Etutom kćerom Monuniosa, kralja Dardanianskoga.

²⁾ Livius XLV. 43; i vidi još Polybios XXX. 13.

³⁾ Loc. cit.

⁴⁾ Livius lib. XLV. c. 26. Decretum de Illyriis.

Nema tu više govora o rimskih predstojnicih; te od tada za dugo vrijeme faktični položaj Ilira prema Rimu bijaše onaj saveznih i danjku podvrženih članova i gradova, zastupanih kod senata po svojih ovjerenjenih poslanicima. Rim se za sada zadovolji uništenjem Ilirske ujedinosti, te se jedva u sljedećem vijeku dogodilo, da je Ilirija pravo postala rimskom državom.

(Dalje sledi.)

Intagliji u zemaljskom muzeju zagrebačkom.

(K o n a c).

34. Biel agat 0·012 m. vis., 0·01 m. šir. (muz. br. 14). Na podu, koji je kao što i inače predstavljen horizontalnim potezom, kleči desnom nogom liepa mlada djevojka gledajuć na desno, spuštenu desnom rukom drži vrč, kano da će zagrabitii vode, u lievoj ruci pako drži trozub (*tridens*), kosa omotana je uzkom vrpcom, a tielo pokrito tek od pasa lahkim kratkim odielom (t. z. *ζῶμα*), dočim je gornje tielo golo: Vila povodkinja (najada, Flussnymphe). Kano mlade djevojke obučene samo onim kratkim lahkim odielom »*ζῶμα*« i s vrčem prikazuju se najade obično. Sr. K. O. Müller op. cit. st. 618,4 i Preller u Pauly's Realencyclop. V. st. 791. Trozub kano najobičniji atribut Neptunov, s kojim se kadkada i riečni bogovi prikazuju (Sr. Winckelmann, op. cit. st. 110, br. 492), ima ju baš označiti vilom, jer bez toga atributa nebi se mogla razlikovati od obične djevojke. K. O. Müller navadja op. cit. §. 356,3 gemu, na kojoj se prikazuje potočna nymfa Amymona s vrčem i trozubom. Intaglij je naš nabavljen od Stjepana Milišića u Solinu.

35. Karneol 0·0115 m. šir., 0·014 m. vis. (muz. br. 122). Uzdižuć desnu nogu na ples stoji gola ženska vitka uzrasta gledajuć na lievo, desnu ruku diže u vis prema glavi, a u lievoj drži tri zmiije. Pred njom stoji na podu posve izrazit thyrsus. Buduć je taj bakhijski atribut svojstven menadam pa buduć da se ove takodjer često prikazuju sa zmiijama (Sr. K. O. Müller, op. cit. str. 581), kojimi se označuje bakhijska bjesnoća, to mnijem, da naš intaglij predstavlja menadu, ako se tomu shvaćanju neprotivi možda to, da je figura na našem intagliju sasvim gola, dočim se menade, koliko je meni poznato, doduše vrlo često na pol gole, ali ipak s nekim kakvim takvim odielom prikazuju.